

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Kornai István
Cím: A budai hegyek és völgyek régi neve

Forrás: Pesti Hírlap
(Hely) Bp. (Idő) 1922 VII. 13 (Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás	
Tárgy	725.092.1
Hely	
Idő	"1922"
Személy	
Helyszám	

A budai hegyek és völgyek régi neve.

A földrajzi elnevezések az illető helyek őslakóinak talán legfontosabb emlékei, melyek nemcsak memzedékeken keresztül, hanem az egymás nyomába lépő újabb népek uralomra jutásával is legtöbb-ször fennmaradnak. A földrajzi elnevezések, akár nagyobb területekre vonatkoznak, akár csak egy-egy község határában levő kisebb helyeket jelölnek meg, ritkán változtatják meg.

A kisebb földrajzi helyek neveit azonban könnyebben lehet megváltoztatni, különösen ha az onnan kiirtott, elűzött, vagy eltelepített községbeliek helyébe merőben idegenek kerülnek. A községbeli új betelepülők, vagy az őket védelmező új hatalom egy-egy dombot, halmot, völgyecskét a maga erőhatalmával, hatósági rendelettel is megváltoztathat. A nagyobb földrajzi elnevezésekkel azonban ezt már nem lehet oly könnyen megsejlekedni. Ezek már különböző népek köztudatában élnek és azért évezredekken keresztül változatlanul maradnak meg a közhasználatban, legfeljebb hangtanilag idomulnak az idegen népek nyelvéhez.

A Kárpát a cseh uralom alatt is Kárpát maradt, mint ahogy a Bach-korszak alatt is annak nevezték. A Tiszát a német Theisz-nak mondja, meg-hagyva mindkét mássalhangzóját, csak magánhangzóját változtatva meg. A Duna ősi kelta neve Ister volt, mit a rómaiak is átvettek és csak később kapta a Danubius nevet, melyből a Donau és Duna lett. A Balaton a római uralom előtti pannonok, vagy peónok, kik valószínűleg turáni néphez tartoztak, eredetileg is Balatonnak (Bál-tó, Bálvány-tó) nevezték és a szlávok csak később nevezték Blat néven, nem pedig megfordítva, mint ahogy ezt a hamisító szláv történésírók szeretnék elhitetni a világgal. A Morva-folyót a régi magyarok Morava-nak nevezték.

A Rajnát a rómaiak a kelta Rhen név után Rhenusnak nevezték.

Ezer és ezer adat igazolja, hogy a természeti földrajzi elnevezéseket az új nemzetek is átveszik az elődoktól egy-két betű változtatással.

A politikai földrajzi elnevezések: a városok, falvak, megyék, országok nevei a legtöbb esetben már lényeges változtatásokon mennek keresztül. Az em-

ber-alkotta helyek nevei sokkal mulandóbbak, mint az örök természettermelte hegyek, völgyek, vizek stb. nevei. Mintha ezzel is jeleznék, hogy a végtelen természet alkotása sokkal hatalmasabb, mint a törpe ember munkája.

Buda és környéke számos hegyeiről, dombjairól, völgyeiről nem tudjuk, hogy a honfoglaló magyarok miként nevezték el. A viharos századok alatt Buda és környéke tudjuk jól, hogy nem állott mindig magyar uralom alatt. Ezért a török, de külö-

sen a német uralom erősen ráütötte bélyegét ezekre a helyekre.

A török uralom kiűzése után az osztrák hatalom, mely Budára ettől az időtől fogva nagy számmal telepített német lakosságot, a maga uralmát az ottani elnevezések elnémetesítésével is igyekezett megerősíteni. Ezek a német nevek voltak közhasználatban 180 éven keresztül. A nemzeti megújuló korszakában 1847 június 17-én Buda főváros közgyűlése rendeletet hozott ki, mely szakított a német hagyományokkal. A közgyűlés rendeletét falragaszon tették közzé. Ekkor lett a Kalvarienberg — Rézmál, a Josephberg — Szemlőhegy, a Franciscberg — Verhalom, a Mathiasberg — Mátyáshegy, Gaissberg — Árpádorom, Lindenberg — Bátor hegy, Johannisberg — Pressburgerberg — Pozsonyi hegy, Felsen — Vajdabérc, am Himmel — Tündérhegy, Kukukberg — Csilebérc, Schwabenberg — Istenhegy, Kleine Schwabenberg — Svábhegy, Adlerberg — Sashegy, Blocksberg — Gellérthegey, Rochusberg — Törökvész, Galgenberg — Dobogó, Urbaniberg — Orbánhegy, Sonnenberg — Naphegy, Starentanz — Madárhegy, Raitzenköpf — Vezérhalom, Petersberg — Péterhegy, Wiesberg — Meződomb, Sauwiesen — Pasarét, Leopoldfeld — Nyék, Marenggraben — Kurucles, Unter der Schäferin — Bátoralja, Köffinger'sche Gründe — Vradó, Sauwinkel — Virányos, Rothelacke — Táboros, Deutsenthal — Németvölgy, Donaulinie — Keienfeld, Kammerwald — Kőerberek (és nem Kamaraerdő), Sornenwirthswiesen — Pethneházy-rét, Schöenthal — Szépvölgy, Csátarken — Csátárka, Grünggraben — Zöldmál, Paulithal — Pálvölgy, Brunnenthal — Kutvölgy, Wolfsthal — Farkasvölgy, Wolfswiese — Farkasrét, Feldhut — Örmező, Saukopf — Mátyáscsorgó (és nem Disznófő), Königsbrunnen — Bélakut, Doktorbrundl — Nádorkut.

A szabadságharc után, amikor nemcsak a 48-iki, hanem a 48 előtti magyar világot is eltörölték, természetesen visszaállították a régi német elnevezéseket is. Ezt Haynau rendeletére Buda város ugyan-csak falragasszal szintén közzé tette. Azóta azonban egynéhány elnevezés kivételével ma is az 1847-ben hivatalosan megállapított nevek vannak közhasználatban.

A Saukopf és Sauwiesen elnevezéssel a németek az akkor véget ért török uralomnak ezeken a helyeken folytatott gyalázatos üzemelket akarták meg-bélyegezni. A Saukopf helyén ugyanis egy török nyári lak állott díszes kerttel, hol a török basák — háremet tartottak. A Sauwiesen pedig a török le-gényesség használta kiránduló helynek.

A mohácsi vész előtti magyar időkbeli való régi magyar nevüket kapta vissza: a Szemlőhegy, Árpád-orom, Mátyáshegy, Nyék, Bátor hegy, Bátoralja, Pozsonyi hegy, Vajdabérc, Mátyáscsorgó, Tündér-

hegy, Istenhegy, Bélakut, Nádorkut, Sashegy, Kelen-föld, Csilebérc, Dobogó, Kőerberek, Csátárka, Pál-völgy (a Pálosrendű szerzeteseknek itt épült háza után), Farkasvölgy, Farkasrét, Orbánhegy, Madár-hegy, Naphegy.

Ezekkel a régi magyar elnevezésekkel Budánál természeti szépségekben gazdag helyei külsőleg is magyarrá váltak.

Hasonló átalakuláson mentek Buda és Pes-utcáinak elnevezései is, bár még ma is több utcánál német neve van, vagy legalább is erősen megérzili rajtok a német szolgai fordítás. Kornai István.